

УДК 631.5:631.8:338.434

Шаховалова Є. О.
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”

СТРАТЕГІЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

У статті визначено сутність стратегії фінансового забезпечення відтворення основних засобів у сільському господарстві, визначені етапи стратегії. Встановлено взаємозв'язок між стратегіями довгострокового розвитку підприємства, формами відтворення основних засобів та методами їх фінансового забезпечення.

Ключові слова: *стратегія, відтворення основних засобів, фінансове забезпечення, сільське господарство.*

Сільське господарство є стратегічно важливою галуззю економіки України. Обсяги валової продукції сільського господарства в 2014 р. порівняно з 2000 р. зросли на 72,1% (в т.ч. у рослинництві – на 98%, у тваринництві – на 30,9%). За той же період обсяги валової продукції в аграрних підприємствах зросли в 2,5 рази [1, с. 39-42]. При достатньо високому рівні забезпеченості сільського господарства в Україні земельними і трудовими ресурсами залишається невирішеною проблема його сучасного техніко-технологічного оснащення, яке знаходиться на низькому рівні. Зростають знос сільськогосподарської техніки та навантаження на неї, а фактичний термін її використання значно перевищує нормативний. Враховуючи незадовільний стан основних засобів аграрних підприємств України, брак внутрішніх ресурсів підприємств для їх відтворення та складність отримання зовнішніх ресурсів, необхідна розробка чіткої стратегії фінансового забезпечення відтворення основних засобів в сільському господарстві.

Дослідженню процесів відтворення основних засобів та його фінансового забезпечення, присвячено науковій праці українських вчених-економістів: В. Андрійчука, В. Амбросова, І. Бланка, Л. Буряка, О. Гудзь, М. Дем'яненка, О. Єранкіна, М. Огійчук, А. Пересади, Г. Підлісецького, С. Покропивного, П. Саблука та ін.

Однак існує ряд проблем щодо фінансового забезпечення відтворення основних засобів аграрних підприємств, які потребують дослідження і вирішення.

Метою статті є визначення сутності та етапів стратегії фінансового забезпечення відтворення основних засобів у сільському господарстві.

Поняття “стратегія” увійшло до управлінських термінів в 50-ті рр., коли стало зрозуміло, що необхідно швидко реагувати на несподівані зміни в навколишньому середовищі. М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі визначають стратегію як план або програму дій по досягненню цілей підприємства [2, с. 56].

А. Чандлер використовував цільовий підхід до визначення суті поняття “стратегія”. Він відзначав, що стратегія є визначенням основних довгострокових цілей підприємства та адаптацією курсів дій і розміщення ресурсів, необхідних для досягнення цілей [3, с. 15].

В. С. Єфремов приводив таке визначення: “Стратегія – спосіб дій, який

обумовлює цілком визначену і відносно стійку лінію поведінки в досить тривалому інтервалі” [4, с. 24].

Перший підхід – цільовий, акцентує увагу на необхідності формування стратегічних цілей підприємства. Другий підхід може бути визначений як “спосіб дій” або “спосіб поведінки”. Прибічники цього підходу найважливішою складовою стратегії вважають чітке формулювання певної лінії поведінки підприємства, що забезпечує досягнення його цілей з врахуванням специфіки зовнішнього середовища і потенціалу підприємства.

На нашу думку, стратегія фінансового забезпечення відтворення основних засобів в сільському господарстві – це план дій, розроблений для вибору оптимальної структури найбільш доцільних джерел залучення коштів для відтворення основних засобів, забезпечення його ефективного впровадження та повернення вкладених коштів, враховуючи особливості діяльності аграрних підприємств та стратегію довгострокового розвитку підприємства.

Стратегія фінансового забезпечення відтворення основних засобів у сільському господарстві, на нашу думку, має здійснюватися за такими етапами (рис. 1).

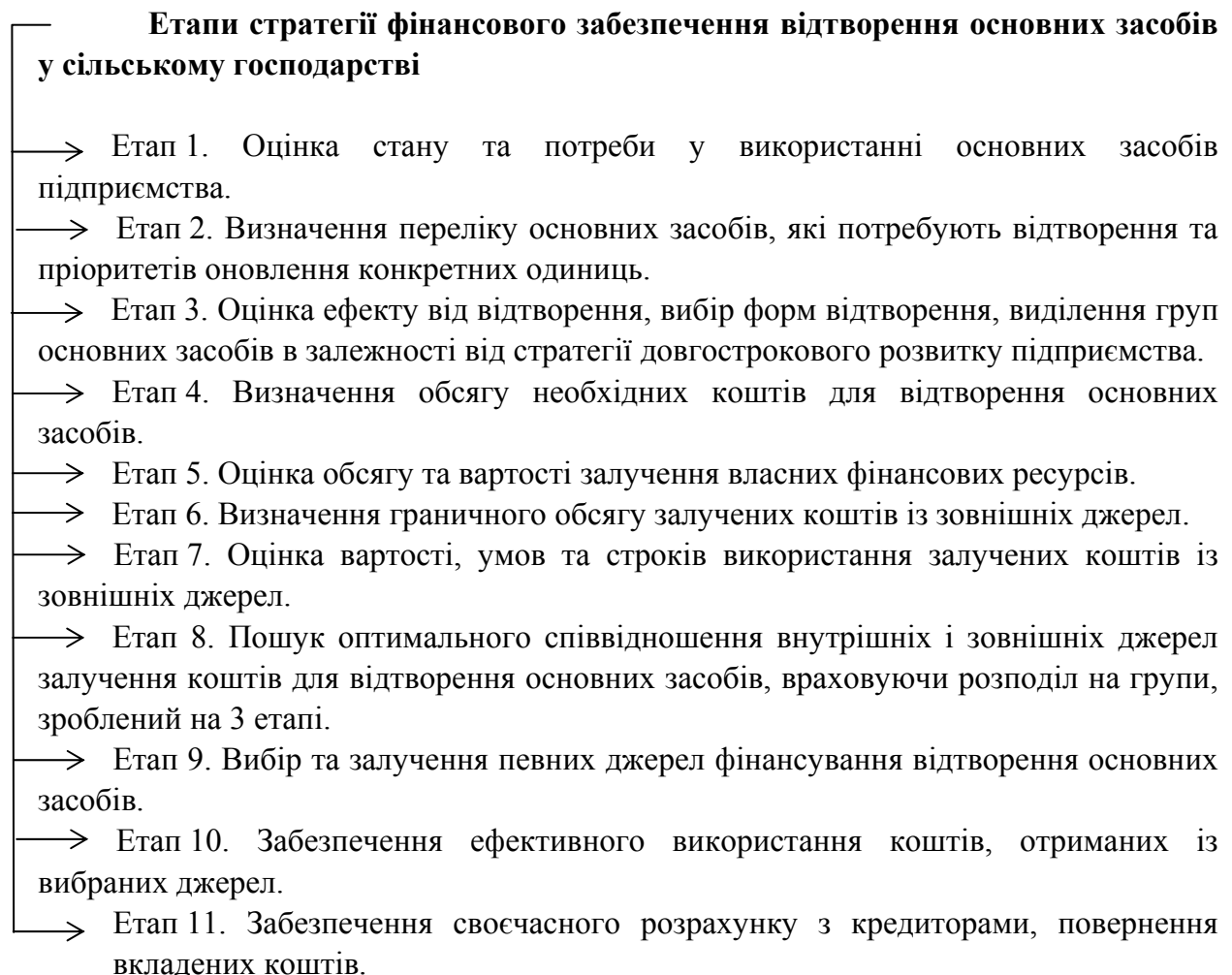

Рис. 1. Етапи стратегії фінансового забезпечення відтворення основних засобів у сільському господарстві

На першому етапі оцінюється стан та потреби у використанні основних засобів (обладнання та землі) сільськогосподарським підприємством. Аналіз стану основних засобів проводиться з метою вивчення динаміки загального їх обсягу і складу, ступеня їх придатності, інтенсивності оновлення та ефективності використання. Також розробляються нормативи та норми потреби в обладнанні та землі, його використання та відтворення. На даному етапі виявляються причини неефективного функціонування засобів виробництва та розглядаються можливі шляхи ліквідації чинників, що знижують ефективність їх використання, не застосовуючи механізм оновлення основних засобів.

На другому етапі відбувається визначення виробничої потреби підприємства в оновленні основних засобів. За результатами економічного, технологічного та фінансового аналізу, що проводиться на попередньому етапі, визначається перелік основних засобів, які потребують ремонту, заміни, реконструкції, рекультивації тощо, а також визначається система пріоритетів в оновленні конкретних одиниць основних засобів.

На третьому етапі проводиться оцінка можливих результатів оновлення основних засобів, визначення переваг та недоліків відтворення, а також майбутнього підвищення ефективності використання основних засобів, обирається форма та тип відтворення основних засобів (просте чи розширене відтворення); здійснюється техніко-економічне обґрунтування відтворення, де ефективність розглядається як потенційно корисна віддача від заходів, спрямованих на відтворення основних засобів. Результати відтворення основних засобів мають відповідати стратегії довгострокового розвитку підприємства. На цьому етапі також здійснюється розподіл основних засобів, які потребують відтворення, в залежності від очікуваного ефекту на три групи: 1 – відтворення принесе максимальний довгостроковий ефект; 2 – відтворення принесе максимальний ефект, але в короткостроковому періоді; 3 – відтворення призведе до підтримки потужностей підприємства.

Четвертий етап передбачає визначення обсягів необхідних коштів для відтворення основних засобів, враховуючи, що значна частина засобів виробництва відтворюється в аграрних підприємствах у натуральній формі. Визначається строк окупності коштів, які будуть вкладені.

На п'ятому етапі відбувається оцінка власних фінансових ресурсів та оцінка вартості їх залучення. Оцінюється обсяг чистого прибутку та амортизації, ефективність методу нарахування амортизації.

Оцінивши можливість самофінансування відтворення основних засобів на попередньому етапі, сільськогосподарські підприємства на шостому етапі мають визначити граничний обсяг залучених коштів із зовнішніх джерел для відтворення основних засобів для кожної групи основних засобів, виділеної на 3 етапі в залежності від стратегії довгострокового розвитку підприємства. Ліміт залучення коштів із зовнішніх джерел визначається двома умовами: граничним ефектом фінансового левериджу; забезпеченням достатнього рівня фінансової стійкості підприємства.

На сьомому етапі аграрні підприємства повинні оцінити вартість, умови та строки використання залучених коштів із зовнішніх джерел, враховуючи особливості діяльності сільськогосподарських підприємств (характер і тривалість циклу виробництва; сезонність виробництва; неможливість використання

сільськогосподарських земель під заставу).

На восьмому етапі відбувається визначення оптимального співвідношення внутрішніх та зовнішніх джерел залучення коштів для фінансування відтворення основних засобів, враховуючи групування основних засобів, здійснене на 3 етапі.

На дев'ятому етапі підприємство на основі аналізу, проведеного на сьомому та восьмому етапах, має обрати та залучити кошти з певних джерел фінансування відтворення основних засобів.

Забезпечення ефективності використання залучених коштів та оцінка ефективності від впровадження відтворення основних засобів відбувається на десятому етапі.

На одинадцятому етапі забезпечується своєчасність розрахунку з кредиторами. Для цього для найбільших кредитів може формуватися спеціальний фонд, а платежі з обслуговування кредитів включаються в платіжний календар.

Для виконання третього та дев'ятого етапів необхідно з'ясувати взаємозв'язок між стратегіями довгострокового розвитку підприємства, формами відтворення основних засобів та методами фінансування їх здійснення.

Вибір головної фінансової стратегії підприємства, насамперед, залежить від прийнятої ним базової корпоративної стратегії. Базовими корпоративними стратегіями та головними фінансовими стратегіями підприємства, які їм підпорядковуються є: прискорене зростання (стратегія фінансової підтримки прискореного росту підприємства або стратегія зростання); обмежене зростання (стратегія фінансового забезпечення сталого росту підприємства або стратегія стабілізації); скорочення (антикризова фінансова стратегія підприємства або стратегія виживання) [5, с. 145].

Як стверджують Л. Г. Гиляровська та Д. О. Єндовіцький, вибір найбільш ефективного способу оновлення основних засобів може відбуватися відповідно до можливої стратегії довгострокового розвитку підприємства: агресивний розвиток (активне зростання); помірне зростання; вдосконалення при незмінному рівні зростання; стримування спаду і розробка нового виду продукції; активне перепрофілювання або ліквідація [6, с. 58].

Ми пропонуємо такий взаємозв'язок між стратегіями довгострокового розвитку підприємства, формами відтворення основних засобів та методами фінансового забезпечення їх здійснення (табл. 1).

Таблиця 1

**Взаємозв'язок між стратегіями
довгострокового розвитку підприємства, формами відтворення
основних засобів та методами їх фінансового забезпечення**

Види базової корпоративної стратегії	Стратегія довгострокового розвитку підприємства	Форми відтворення основних засобів	Методи фінансового забезпечення відтворення основних засобів
Прискорене зростання	Стратегія агресивного розвитку	Поточний та капітальний ремонт; розширення виробництва та нове будівництво; реконструкція, модернізація; технічне переозброєння та відтворення землі.	Самофінансування, акціонування, боргове фінансування, лізинг, оренда, пільгове фінансування, субсидування.

Види базової корпоративної стратегії	Стратегія довгострокового розвитку підприємства	Форми відтворення основних засобів	Методи фінансового забезпечення відтворення основних засобів
Обмежене зростання	Стратегія помірному зростання	Поточний та капітальний ремонт; розширення виробництва та нове будівництво; модернізація та відтворення землі.	Самофінансування, акціонування, боргове фінансування (в невеликих обсягах), лізинг, оренда, пільгове фінансування, субсидування.
	Стратегія вдосконалення при незмінному рівні розвитку	Поточний та капітальний ремонт; реконструкція та модернізація.	Самофінансування, акціонування, боргове фінансування (в невеликих обсягах), фінансування на консорційних засадах, лізинг, оренда, пільгове фінансування, субсидування.
Скорочення	Стратегія стримування спаду реалізації продукції	Поточний та капітальний ремонт; модернізація та технічне переозброєння.	Самофінансування, акціонування, фінансування на консорційних засадах, оренда, пільгове фінансування, субсидування.
	Стратегія активного перепрофілювання	Поточний та капітальний ремонт (при придатності наявних основних засобів для виробництва нової продукції); розширення виробництва та нове будівництво; реконструкція, модернізація; технічне переозброєння та відтворення землі.	Самофінансування, акціонування, боргове фінансування, фінансування на консорційних засадах, лізинг, оренда, пільгове фінансування, субсидування.

Стратегія фінансової підтримки прискороеного росту підприємства спрямована на забезпечення високих темпів його операційної діяльності, передусім – обсягів виробництва й реалізації продукції [5, с. 145]. Їй відповідає стратегія агресивного розвитку підприємства, вона припускає швидке розширення ринків збуту, одним з основних стратегічних завдань є досягнення лідируючих позицій у галузі за обсягом продажу продукції. При виборі форми відтворення необхідно враховувати, що така стратегія потребує активного інвестування в нове будівництво, інтенсивного розширення виробництва, вкладення коштів в науково-дослідні розробки.

У цих умовах істотно збільшується потреба у фінансових ресурсах, що спрямовуються на приріст оборотних і позаоборотних активів підприємства. Тому, для фінансового забезпечення відтворення основних засобів при даній концепції використовуються майже всі методи, крім фінансування на консорційних засадах, оскільки даний метод загрожує незалежності компанії при бажанні зайняти лідируючі позиції на ринку.

Стратегія фінансового забезпечення сталого росту підприємства спрямована на забезпечення параметрів обмеженого зростання операційної діяльності й необхідного рівня фінансової безпеки підприємства [5, с. 146]. Їй відповідають: стратегія помірному зростання (припускає невелике зниження темпів свого розвитку і обсягів виробленої продукції) та стратегія вдосконалення при незмінному рівні розвитку (дозволяє підприємствам з максимальною ефективністю використовувати досягнутий виробничо- економічний потенціал).

При стратегії помірному зростання відбувається вкладення інвестицій у

поступове розширення своєї діяльності, а також виділення чималих коштів на підвищення своїх конкурентних переваг. Фінансове забезпечення форм відтворення, притаманних цій стратегії, відбувається з використанням всіх методів, крім фінансування на консорційних засадах. Боргове фінансування, зазвичай, використовується в обмежених обсягах.

При стратегії вдосконалення при незмінному рівні розвитку, основною метою буде збільшення або підтримка на попередньому рівні чистого грошового потоку без проведення нового будівництва і нарощування виробництва. В таких умовах розширене відтворення буде або недоцільним, або нездійсненим внаслідок фінансових труднощів. Застосовуються всі методи фінансового забезпечення відтворення основних засобів, в тому числі і фінансування на консорційних засадах, оскільки при неможливості розширеного відтворення та певних фінансових труднощах, підприємство не зможе довго самостійно підтримувати свою рентабельність. Боргове фінансування використовуватиметься в обмеженій кількості.

Антикризова фінансова стратегія підприємства покликана забезпечити фінансову стабілізацію підприємства щодо його операційної діяльності, в процесі виходу з кризи, що потребує скорочення обсягів виробництва й реалізації продукції [5, с. 146]. В даному випадку притаманні: стратегія стримування спаду реалізації продукції, яка застосовується в несприятливих для підприємства зовнішніх і внутрішніх умовах, і характеризується спрямованістю наявних ресурсів на зниження негативної дії різного роду чинників на процес функціонування підприємства; стратегія активного перепрофілювання, яка зобов'язує невідкладно здійснювати заходи щодо впровадження нових продуктів на ринку і розширення своєї частки в інших (найчастіше суміжних) галузях.

Дотримуючись стратегії стримування спаду реалізації продукції, доцільно сконцентрувати обмежені фінансові ресурси на проведення простого відтворення основних засобів, модернізації провідного устаткування, підсилити контроль за ефективністю проведення ремонту основних засобів. Тому фінансове забезпечення відтворення основних засобів при цій стратегії буде включати наступні методи: самофінансування, акціонування, фінансування на консорційних засадах, оренду, пільгове фінансування, субсидування. Боргове фінансування та лізинг, зазвичай, не використовуються при такій стратегії, оскільки кредитоспроможність підприємства є низькою.

При стратегії активного перепрофілювання, відбувається відмова від випуску продукції, що раніше виготовлялась підприємством, це може призвести до простоїв частини устаткування і значного зниження оборотності активів (в основному по сировині, матеріалам і НЗВ). В таких випадках підприємства використовують всі можливі методи фінансового забезпечення відтворення основних засобів.

Висновки. Враховуючи незадовільний стан основних засобів та обмеженість фінансових ресурсів аграрних підприємств України, є необхідною розробка стратегії фінансового забезпечення відтворення основних засобів. Важливість сільського господарства в Україні визначає необхідність розробки стратегії фінансового забезпечення відтворення основних засобів як на мікрорівні, так і на макрорівні. Ця стратегія повинна відповідати стратегії довгострокового розвитку підприємства на мікрорівні та загальній національній стратегії розвитку сільського господарства на макрорівні.

Використані джерела:

1. Статистичний збірник "Сільське господарство України за 2014 р." – К.: Державна служба статистики, 2015. – 379 с.
2. Мескон М. Х. Основи менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури; пер. с англ. – М.: Дело, 1993. – 702 с.
3. Чандлер А. Стратегия и структура / А. Чандлер. – М.: Маркетинг, 2001. – 312 с.
4. Ефремов В. С. Стратегия бизнеса. Концепция и планирование: учебное пособие / В. С. Ефремов. – М.: Финпресс, 1998. – 192 с.
5. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / І. О. Бланк. – К.: Ельга, 2008. – 724 с.
6. Гиляровская Л. Т. Финансово-инвестиционный анализ и аудит коммерческих организаций / Л. Т. Гиляровская, Д. А. Ендовицкий. – Воронеж: ВГУ, 2003. – 384 с.

Шаховалова Е. О. Стратегия финансового обеспечения воспроизводства основных средств в сельском хозяйстве.

В статье определена сущность стратегии финансового обеспечения воспроизводства основных средств в сельском хозяйстве, определены этапы стратегии. Установлена взаимосвязь между стратегиями долгосрочного развития предприятия, формам воспроизводства основных средств и методами финансового обеспечения.

Ключевые слова: стратегия, воспроизводство основных средств, финансовое обеспечение, сельское хозяйство.

Shakhovalova I. O. The strategy of financing the reproduction of fixed assets in agriculture.

The article defines the essence of the strategy of financing the reproduction of fixed assets in agriculture, defines stages of the strategy. It was found the connection between long-term development strategies of the enterprise, forms of reproduction of fixed assets and methods of its financing.

Key words: strategy, the reproduction of fixed assets, finance, agriculture.

МІКРОЕКОНОМІКА

УДК 339.13: 330:45

Лабурцева О. І.
Київський національний торговельно-економічний університет
Страшинська Л. В.
Національний університет харчових технологій

МЕТОДИ КІЛЬКІСНОЇ ОЦІНКИ РИЗИКІВ У МАРКЕТИНГУ

У статті визначено місце етапу оцінки ризиків у процесі ризик-менеджменту в маркетингу. Показано, що найбільш об'єктивне уявлення про рівень ризику забезпечують показники ризику, розраховані на основі розподілу імовірностей фінансового результату проекту. Розглянуто способи отримання розподілів імовірностей фінансових результатів та методи розрахунку показників ризику маркетингових проектів. Зроблено висновок, що рішення про доцільність здійснення маркетингових проектів має бути обґрунтоване зіставленням сподіваного результату та ризику.

Ключові слова: ризики в маркетингу, управління ризиками, методи кількісної оцінки ризиків, теорія прийняття рішень.